

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту у педагогічній теорії та практиці. Розкрито зміст процесу підготовки майбутнього учителя фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у школі. Означено та охарактеризовано уміння та навички, які необхідні учителю фізичної культури у майбутній професійній діяльності.

З'ясовано, що теоретико-методичні та педагогічні засади використання змагальної діяльності у спортивних іграх є одним із провідних чинників професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Доведено, що постійне удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури сприятиме підвищенню рівня професійної майстерності, розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової сфери, сприятиме збагаченню морально-естетичного досвіду та інтеграції фізичної і професійної культури майбутніх фахівців.

Ключові слова: організація, підготовка, змагальна діяльність, майбутні учителі, фізична культура, спортивні ігри.

Постановка проблеми. Проблема підготовки майбутніх фахівців займає пріоритетне місце у сучасній професійній освіті, що в свою чергу викликає пошук нових ефективних шляхів модернізації різних аспектів педагогіки вищої школи. Вона, у першу чергу, орієнтується на якісну підготовку компетентного й конкурентоспроможного фахівця, який відповідає вимогам в умовах сьогодення.

Удосконалення у зазначеному контексті підходів до розуміння компетентності майбутнього фахівця, зокрема і вчителя фізичної культури, передбачає опанування ним педагогічними, фізкультурними і спортивними знаннями (О. А. Свєртнев), навичками проведення навчальних, тренувальних та секційних занять, організацією змагальної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі. Із низки вище перерахованих аспектів професійного становлення майбутнього учителя фізичної культури нас цікавить проблема організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Аналіз останніх досліджень з проблем. Характеристика змагальної діяльності в окремих видах спорту є провідним компонентом низки наукових напрямів і досліджень, якою займалась велика кількість учених (Л. П. Матвєєв, Н. Г. Озолин, В. Н. Платонов, А. А. Красников та ін.). Змагальна діяльність у спортивних іграх також неодноразово була об'єктом і предметом ґрунтовних наукових досліджень як окремих фахівців, так і наукових колективів, дослідження яких містять погляди

авторів на сучасний стан змагальної діяльності з футболу (Л. Р. Айрапетьянц), баскетболу (В. З. Бабушкін, В. М. Корягін), волейболу (Т. А. Ахметжанова, Є. В. Кудряшова) та ін.

Як свідчить аналіз літературних джерел, дослідження змагальної діяльності у спортивних іграх носить, як правило, односторонній характер [4, с. 115]. Основними напрямками цих досліджень є наступні: визначення загальної кількості та результативності техніко-тактичних дій; визначення ефективності та стійкості спортивної техніки; контроль за спортивною тактикою; вимірювання фізіологічних і біохімічних реакцій організму спортсменів під час змагань та безпосередньо після їх закінчення; контроль психічних станів спортсменів [1, с. 19]. Вивчаються або кількісні сторони ігрового змагального протистояння, або його якісні характеристики, що складає основу спорту і дозволяє оцінити ефективність тренувального процесу [4, с. 115]. Усі вони відносяться до теорії і методики спортивного тренування, а наукові дослідження, що розкривають сутність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор учнів загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) нами не виявлено.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні засади професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Завдання наукової розвідки: 1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії та практиці.

2. Розкрити зміст процесу підготовки майбутнього учителя фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у школі.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової, методичної та спеціальної літератури, узагальнення передового досвіду учителів фізичної культури ЗНЗ.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні перед освітою постає завдання формування особистості «як унікальної, цілісної, творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свіжий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях» [6, с. 228]. Основна роль у реалізації цього завдання покладається на загальноосвітню школу, яка охоплює навчанням і вихованням переважну більшість дітей протягом досить тривалого часу і керується у своїй діяльності науково обґрунтованими теоретичними та практичними матеріалами.

З огляду на це, сучасні вимоги до професійної компетентності учителя, його практичної підготовки набувають більш вираженого характеру та мають бути спрямовані на формування особистості педагога з такими якостями, які відповідали б наявним вимогам сьогодення і забезпечували успішність практичної діяльності.

Розглядаючи професійну підготовку майбутнього педагога та його професійну діяльність, у тому числі вчителя фізичної культури, звертають

увагу, передусім, на її зміст, тому що вона несе в собі певну сукупність знань умінь і навичок, володіння якими дає змогу працювати спеціалістам на високому методичному рівні [3, с. 74].

У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до практичної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі має багатоаспектне теоретичне висвітлення [2, с. 37].

Науковий інтерес становлять методолого-теоретичні й навчально-методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічному навчальному закладі III-IV рівнів акредитації, які розглядалися вченими (А. М. Алексюком, Н. В. Кузьміною, О. Я. Савченко, В. Кременем, О. В. Сухомлинською, А. М. Бойко, Б. В. Годом, Н. М. Дем'яненко та ін.). Дидактичні основи загальної середньої і вищої педагогічної освіти розроблено у працях (Я. Я. Боллобаша, В. Стрельнікова, В. І. Бондаря, В. О. Огнев'юка, Н. І. Шиян, Л. М. Кравченко та ін.). Концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту обґрунтовано у працях вітчизняних (А. В. Цюсь, Б. М. Шиян, М. О. Носко, Л. П. Сущенко, Е. С. Вільчковський, Л. О. Демінська та ін.) і зарубіжних (Г. Д. Бабушкін, В. Байдак, В. Головін, В. Ільїніч, Т. Колгуріна, В. Корецький, А. Кузьмін, Г. Шашкін та ін.) дослідників. Окремі чинники підготовки майбутнього учителя розглядали (О. Д. Дубогай, О. А. Ахвердова, В. П. Горашук, В. І. Бобрицька та ін.), розробці моделей підготовки фахівців фізичної культури присвятили свої роботи (А. Ц. Демінський, В. М. Мазін, О. А. Свєртнев та ін.), підготовки фахівців зі спортивних ігор (Л. В. Волков, Г. І. Максименко, І. Б. Верблюдов, В. А. Бабаліч та ін.); готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури – (Л. В. Богданова, Р. П. Карпюк, О. В. Онопрієнко та ін.) [5, с. 6].

Майбутній учитель фізичної культури має бути підготовлений до викладацької, навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-керівної діяльності у системі середньої освіти відповідно до отриманої спеціальності. Типовими видами його діяльності є: навчально-виховна, фізкультурно-оздоровча, спортивна, організаційна та рекреаційно-профілактична робота. Означені вище види діяльності включають: планування процесу фізичного виховання; організацію і проведення уроків фізичної культури; проведення навчально-тренувальних занять, організацію секційної роботи, підготовку шкільних команд до змагальної діяльності; пропагування здорового способу життя та контроль за рівнем здоров'я і фізичної підготовки учнів; підвищення власного професійного рівня, узагальнення та впровадження передового досвіду роботи.

Спортивно-ігрова робота, яка у школі починається з уроків фізичної культури, має своє продовження у позаурочних і позашкільних спортивних заходах, критеріями ефективності цієї діяльності – участь у спортивних змаганнях. Це допомагає активізувати і урізноманітнювати форми урочної та позаурочної спортивної роботи.

Для успішної організації змагальної діяльності учителю фізичної культури потрібно оволодіти такими необхідними навичками: точно визначати конкретні цілі та завдання; правильно планувати підготовку до змагань; застосовувати раціональні та ефективні форми їх проведення; усувати негативні чинники, що виникають в процесі змагань; враховувати та контролювати особистісно-психологічні фактори.

Організаційна робота учителя фізичної культури включає у себе підготовку та проведення спортивних вечорів, фестивалів, туристичних екскурсій, підготовки шкільних команд для участі у спортивних змаганнях тощо.

Рекреаційно-профілактична робота вчителя фізичної культури полягає у відновленні та зміцненні здоров'я учнів із використанням фізичних вправ та оздоровчих сил природи (цілющі властивості води, гірське повітря, сонячне проміння тощо).

Для реалізації означених видів діяльності майбутньому учителю фізичної культури необхідно набути наступних вмінь: планувати, організовувати, проводити й контролювати навчально-тренувальний, фізкультурно-оздоровчий і виховний процес; здійснювати суддівство спортивних змагань з ігрових видів спорту; комплектувати навчальні й навчально-тренувальні спортивні групи; виконувати функції представника колективу або спортивної команди на змаганнях; аналізувати й узагальнювати досвід роботи; здійснювати індивідуальний підхід у процесі фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої й спортивно-ігрової діяльності; організовувати самостійні заняття учнів фізичною культурою, зокрема спортивними іграми; раціонально формувати структуру процесу фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої роботи і спортивного тренування; ефективно регулювати величину і спрямованість фізичних навантажень для досягнення оптимального оздоровчого ефекту засобами спортивних ігор; проводити різноманітні типи уроків та тренувальних занять з учнями різного віку і рівня підготовленості; контролювати рівень фізичної підготовленості учнів; вести просвітницьку роботу, спрямовану на популяризацію спортивних ігор та здорового способу життя [5, с. 272].

Таким чином, актуальність проблеми підготовки майбутніх фахівців (учителів фізичної культури), визначається сучасними тенденціями розвитку педагогіки вищої школи, творчим підходом до планування навчально-виховного процесу, необхідністю ефективного розв'язання освітніх, оздоровчих, виховних завдань, а також цілеспрямованим впливом на покращення фізичної підготовленості учнів, реалізацію завдань збереження і зміцнення їх здоров'я.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Постійне удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури, безумовно, буде сприяти підвищенню рівня професійної майстерності, розвивати інтелектуальну, емоційно-вольову сферу, сприяти збагаченню морально-естетичного досвіду та інтеграції фізичної і професійної культури майбутніх фахівців.

Зазначене дає змогу констатувати, що теоретико-методичні та педагогічні засади використання змагальної діяльності у спортивних іграх є одним із провідних чинників професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Е. Ю. Теоретичні аспекти змагальної діяльності у спортивних іграх / Е. Ю. Дорошенко, Р. О. Кириченко, М. О. Хабарова // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 19-23.
2. Карпюк Р. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика / Роман Петрович Карпюк. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. – 504 с.
3. Кашуба А. Проектування моделі формування спеціальних рухових умінь та навичок у майбутніх учителів фізичної культури засобами баскетболу / А. Кашуба // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2015. – № 3. – С. 74–78
4. Мельник А. Ю. Роль змагальної діяльності в підвищенні рівня сучасного волейболу / А. Ю. Мельник, Є. Я. Стрельникова, Т. П. Ляхова // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях // Сборник статей XI международной научной конференции, 6–7 февраля 2015 года. – Т 2. – Белгород–Харьков–Красноярск : ХГАФК, 2015. – С. 115–118.
5. Свєртнев О. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Свєртнев Олександр Анатолійович. – Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка. – Полтава, 2009. – 330 с.
6. Тєвкун В. В. Здоров'я збережувальні компетенції – основа професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / В. В. Тєвкун // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 115. – С. 227–230.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Doroshenko E. Yu. Teoretychni aspekty zmahal'noyi diyal'nosti u sportyvnykh ihrakh [Teoretichni aspekty zmagalnoi diyalnosti in sports igrah] / E. Yu. Doroshenko, R. O. Kyrychenko, M. O. Khabarova // Pedahohika, psykholohiya ta med.-biol. probl. fiz. vykhovannya i sportu. – 2006. – № 3. – S. 19-23.
2. Karpyuk R P Profesiyna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv z adaptivnoho fizychnoho vykhovannya: teoriya ta metodyka [Profesiyna pidgotovka maybutnih fahivtsiv s adaptive fizichnogo vihovannya: teoriya that technique] / Roman Petrovych Karpyuk – Luts'k: VAT «Volyns'ka oblasna drukarnya», 2008. – 504s.
3. Kashuba A. Proektuvannya modeli formuvannya spetsial'nykh rukhovyykh umin' ta navychok u maybutnikh uchyteliv fizychnoyi kul'tury zasobamy basketbolu [Proektuvannya modeli formuvannya spetsialnih Rukhs umin

that navichok in maybutnih uchiteliv fizichnoi culture zasobami basketball] / A. Kashuba // Fizychno vykhovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchasnomu suspil'stvi. – 2015. – № 3. – S. 74-78

4. Mel'nyk A Yu. Rol' zmahal'noyi diyal'nosti v pidvyshchenni rivnya suchasnoho voleybolu [Role zmagalnoi diyalnosti in pidvischenni rivnya Suchasnyj volleyball] / A Yu. Mel'nyk, Ye Ya. Strel'nykova, T P. Lyakhova // Problemy u perspektyvy razvytyya sportyvnykh yhr y edynoborstv v vysshyykh uchebnykh zavedenyyakh // Sbornyk statey KhI mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsyy, 6-7 fevralya 2015 hoda. – T 2 – Belhorod–Khar'kov–Krasnoyarsk: KhHAFK, 2015. – S. 115-118.
5. Svyertnyev O. A. Pidhotovka maybutn'oho vchytelya fizychnoyi kul'tury do sportyvno-ihrovoyi diyal'nosti v zahal'noosvitn'omu navchal'nomu zakladi [Pidgotovka maybutnogo vchitelya fizichnoi culture to sports and igrovoi diyalnosti in zagalnoosvitnomu The Teaching zakladi] : dys. kand. ped. nauk: 13.00.04 / Svyertnyev Oleksandr Anatoliyovych. – Poltav. derzh. ped. un-t im. V. H. Korolenka. – Poltava, 2009. – 330 c.
6. Tєvkun V. V. Zdorov'yazberezhuval'ni kompetentsiyi – osnova profesiynoyi pidhotovky maybutnikh vchyteliv fizychnoyi kul'tury [Zdorov'yazberezhuvalni kompetentsii - the basis profesiynoi pidgotovki maybutnih uchiteliv fizichnoi culture] / V. V. Tєvkun // Visnyk Chernihiv'skoho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Ser. : Pedahohichni nauky. – 2014. – Vyp. 115. – S. 227-230.

Аннотация. В статье был осуществлен теоретический анализ проблемы подготовки будущих специалистов по физической культуре и спорту в педагогической теории и практике. Раскрыто содержание процесса подготовки будущего учителя физической культуры в организации соревновательной деятельности по спортивным играм в школе. Отмечены и охарактеризованы умения и навыки, которые необходимы учителю физической культуры в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: организация, обучение, соревновательная деятельность, будущие учителя, физическая культура и спорт.

Abstract. In the article we carried out the theoretical analysis of the preparation future experts of physical culture and sports in educational theory and practice. Author Revealed the contents of the process of preparing future teachers of physical culture in the organization of competitive activities from sports at school. Also, we have identified and characterized the ability and skills necessary teacher physical training in future careers.

We found that the theoretical and methodological foundations and educational use competitive activity in sports games is one of the key factors of the professional training of future specialists in physical education and sport.

The author proved that continuous improvement training of teachers physical training will increase the level of professional skill, development of intellectual, emotional and volitional, contribute to enrichment moral and

aesthetic experience and physical integration and professional culture future professionals.

Key words: organization, training, competitive activity, future teachers, physical culture, sports.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2016

Г. Й. Котлярчук

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ПРИРОДИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування в учнів основної і старшої школи пізнавального інтересу до природи як основи виховання в них дбайливого ставлення до навколишнього середовища. З'ясовано можливості використання ТРВЗ-технології для досягнення поставленої мети. Розкрито сутність вказаної технології, яка полягає у вихованні творчої особистості зі сформованим логічним мисленням, підготовленої до креативного розв'язання складних проблем у різних сферах діяльності, зокрема у природоохоронній. Охарактеризовано найоптимальніші методи, а саме: «здивування», «фокальних об'єктів», «синектики», «добре – погано», «мозковий штурм», «спроб і помилок».

Ключові слова: пізнавальний інтерес, природа, ТРВЗ-технологія, методи ТРВЗ-технології, учні основної і старшої школи, українська література.

Постановка проблеми. Оскільки сучасний підхід до організації процесу вивчення навчальних предметів у загальноосвітній школі ставить перед педагогами завдання не лише дати учням знання та допомогти оволодіти певними вміннями і навичками, а сформувати компетентну особистість, то його розв'язання передбачає оновлення змісту і тактики здійснення навчально-виховного процесу, спрямованого на розвиток креативності особистості, її здатності вирішувати винахідницькі завдання [4]. Водночас загрозлива екологічна ситуація теж вимагає від суспільства пошуку ефективних нестандартних шляхів виходу із неї, а відтак, перед вчителями загальноосвітніх шкіл постає проблема підготовки підростаючого покоління до пошуку таких шляхів.

Значний потенціал для вирішення поставленого завдання має, за нашими висновками, технологія теорії розв'язання винахідницьких задач (ТРВЗ), метою якої є виховання творчої особистості зі сформованим логічним мисленням, підготовленої до креативного розв'язання складних проблем у різних сферах діяльності, зокрема у природоохоронній.